

Vi gratulerer!

Vårlokalhistoriske kunnskapskonkurranse i Bygdemagasinet nr. 12 har trolig vært i vanskeligste laget for de fleste. Det var ihvertfall bare tre som sendte inn besvarelse. Og alle fikk karakteren bestått. Vi har like godt premiert alle tre.

Vinnere ble:

Jorunn, Dambo, Bergliveien 1, 3472 Dalbø
Odd Sandlund, Grimsrudveien 122, 3442 Hyggen
Tor Johansen, Oreveien 24, 3440 Røyken

Alle har fått en verdifull og meget spesiell bok tilsendt i posten. - Vi gratulerer vinnerne -

-----<>-----

Vi gjengir oppgavene sammen med riktige løsninger:

1. Rester av bygdas eldste byggverk befinner seg hvor? (Sted)
Svar: Tyvekollen.
2. Handelskvinne fra 1800-tallets Røyken.
Svar: Oline
3. Gammelt navn på øy i Røyken.
Svar: Her kan godtas to svar, Groøen og Killing.
4. Mistet "kappe og krage" på Huseby i 1634
Svar: Nils Hansen Kloed
5. Røykens eldste bygning, navn og antatt byggeår.
Svar: Røyken kirke 1229.
6. Gammelt navn på holme i Røyken.
Svar: Her kan godtas to svar, Brøholtholmen og Morbergholmen.
7. Utdødd næringsvei i Røyken.
Svar: Isdrift.
8. Tidligere tingsted i Røyken.
Svar: Grini
9. Seilskute bygget i Aros.
Svar: Gabriel Flater.
10. Organ for "Aros blandede kor"
Svar: Aros posten

-----<>-----

BYGDEMAGASINET

NR13

MAI

1989

ISSN 0802-3824

I denne utgaven av Bygdemagasinet finner du blant annet en bloddryppende beretning om rettergangsmetoder slik de ble praktisert i Røyken for 250 år siden. Det var på retterstedet på Vang hodene rullet den gang. Den ene beretningen vi nå gjengir er trolig gått helt i glemmeboken i Røyken. Se side 3.

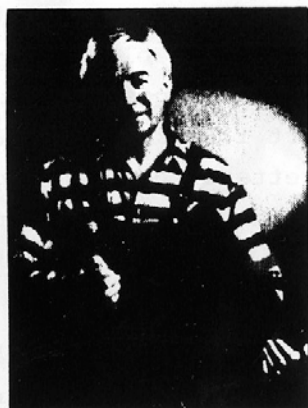
Det har også foregått andre henrettelser på Vang. Dette er omtalt i andre medier tidligere.

Forøvrig har vi et svært variert utvalg av lokalhistorisk stoff å by på. Men nå sier vi ikke mer - bla om og les selv - god fornøyelse.

NORCEM A.S
Slemmestad

Et Aker selskap

Rehabilitering!
Zanda Rustikk
tar vare på
husets sjarm.

Huset har sin egen stil. Ja, personlighet som uttrykkes i form og farge. Zanda Rustikk er bestselgeren fordi den passer godt i alle miljøer. Ru overflate, gjennomfarget og 5 fargevalg. Funksjonsriktig på taket. 30 års garanti på bruddstyrke, tetthet og frostsikkerhet. Lettere å tilpasse takflaten enn f.eks. metallplater.

Zanda

Norges mest kjøpte takstein

Hovedkontor:

Eternitveien,
3470 Slemmestad
Tlf. (02) 797060

Bygdemagasinet

Krystallveien 37, 3478 Nærnes

Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Krystallveien 37,
3478 Nærnes. Tlf. 851254

Innhold

side

Et dystert 250-års minne:

Drapet på Clemmetsrud	3
Skarpretterens lønn	5
Bygdemagasinet til Paris	5
Sagbakken-stasjonsby på historisk grunn ...	6
En høstdag i Kjekstadmarka	9
Kulturuka -89: Jakt i Røyken	11
Tippekurransen: Rakkelhane	11
Bispevisitas i Røyken 1622-33	12
Vasti	15
Råd mot tannverk	16
Røyken-gårder i historisk lys:	
Røyken prestegård, Solberg	17
Årsmøte -89	19
Gårds- og slektshistorie	20
jeg fant, jeg fant	21
Røyken og grunnloven fra 1814	22
Røyken og Borgerdådsmedaljen	23
Eventyrbok for Røyken	24
Røgen anno 1801: Anne og Hans	25
Grammafonplaten i bygdesamlingen	27
For 10 kroner året	28
Skjøte, kjøpekontrakt	29
Festekontrakt	30
Fjordbåtene: M/S "Hurum"	31
Tilleg om prestene Holst og Crøger	32
Søndagsarbeide	33
Bygdemagasinet utgivelse	33
Nye medlemmer	34
Vi gratulerer	siste side

(Redaksjonen avsluttet 23. april 1989)

Et dystert 250-års minne:

Drapet på Clemmetsrud

En av våre medlemmer besøkte nylig en nærsnesfamilie som var i besittelse av to gamle "Røykenbøker" - to riktig praktek semplarer av utgaven fra 1928 innbundet i helskinn. Nå, ja, det finnes noen til av disse utgavene i bygda. Men inne i den ene av bøkene lå det noen håndskrevne ark signert "A.K.". Initialene står for Anders Killingstad - forfatteren av "Røykenboka". Nærsnesfamilien er nemlig av samme slekt som bygdebokforfatteren.

Arkenes innhold fikk imidlertid vårt medlem til å sperre øynene opp. I et par av arkene fortelles det om et mord i Røyken på 1700-tallet, og morderens skjebne - - -

Vi gjengir denne beretningen nedenfor:

ET MORD I RØYKEN FOR 200

AR SIDEN

Av Røyken kirkebok sees innført:

"Den 24. sept. 1737. Graf Ole Sivertsen Clemmetsrud, gl. 69 år, som inatten mellom 13-14 sept. blef i sin seng og søvn af et quindemenneske anfaladt, Anne Knud-datter, udi hovedet slagen og hugged med en økse, at han laae maalløs og efter megen udstående smerte opgaf sin aand 18. september".

Retssaken gikk i over 2 år for flere retter. Derav sees den første 17. oktober i Kristiania - dernest 2 på Grini tinghus, Røyken, den 18. november og 21. december 1737. Av lagrettes mænd var: Hans Hegggen, Jacob Sund, Jacob Hegggen, Jørgen Grini, søndre, Ellef Slemmestad, Hans Rafnton, Jacob Ovnerud, Ole Hegggen og Syfrmr (?), søndre Hegggen, foged Hans Nielsen med bondelensmannen velakte Aslak Kjegstad.

Av de for skjellige rettsforhandlinger sees at delikventen "morderen" som var en hjemløs omvandrende og vidtløftig kvinne, traff på sin vei fra Oslo mellom Stabekk og Bærum en av henne oppgitt person, Bernt Iversen som hun sier ba henne å bli med til Clemmetsrud i Røyken og stjele penger der fra en låst kiste. Hun sier han var med på mordet og tyveriet av 10-12 daler, men motsier seg ofte. Etter mordet forteller hun å ha ligget på den store Stabekk gård en natt på sin vei til Oslo. Bodde hos et par på Sagene og i gamle Oslo.

I rettsmøte på Grini Store 21. decemb. 1737 ble hun dømt etter lovens 6te boks 4de kapitel 1 at skue, at miste sin hals, og hovedet at sette på stage, og kroppen at begraves på stedet, samt hendes bo at være forbrutt til den dreptes arvinger efter målsmenn--- Hun appellerte dommen.

Det går for vidt å ta alle detaljer med i denne lange sak.

"Hun blef henrettet med steile og Hjul på Vangs eiendeler i Røyken den 15de decemb 1739, formedelst det udi aaret 1737 paa Clemmetsrud forøvede mord."

-----<-----

Henrettelse "med steile og hjul" var en grusom metode hvor den dødsdømte ofte ble pint ihjel og kroppen partert før den ble plassert på et tungt hjul på toppen av en stolpe.

Illustrasjonen ovenfor er hentet fra Danmark og viser slike henrettelser i København i året 1772.

Henrettelsen på Vang 15. sesember 1739 må betraktes som noe mer human fordi Anne Knud-datter først ble halshugd. Men å legge kroppen på "steile og hjul" må betraktes som en skjerpelse av dødsstraffen. Trolig har hennes levninger ligget slik i lang tid til skrekk og advarsel for folk som dro forbi. Mange har trolig også betraktet dette som en folkeforlystelse.

Ole Clemmetsrud var gift med Anne Amundsatter fra Ersrud i Lier. Hun døde 1730. Ole Sivertsen var født på Vestre Grini i Røyken ca. 1668 og kjøpte Nordre Clemmetsrud ca 1706, det året han giftet seg, og i 1728 kjøpte han og sønnen hans Søndre Clemmetsrud. Oles far var født på Kjegstad i Røyken og er av den gamle ætt der, mens Oles mor, Marthe Hansdatter var av den gamle Vestre Grini ætt, f. 1641, død 1718.

-----<-----

Så langt sitat fra Killingstads notater.

-----<-----

Skarpretterens lønn

I året 1689 ble det fastsatt lønnsatser for skarpretterens arbeide med henrettelser i Danmark/Norge. Satsene så slik ut:

1. For et hode med sverd å avhugge.....	10 Riksdaler
2. For et hode med økse å avhugge.....	8 Riksdaler
3. For en hånd eller finger å avhugge.....	4 Riksdaler
4. For et hode og en hånd å sette på steile for hver 2 Rdl.....	4 Riksdaler
5. For en å henge.....	10 Riksdaler
6. For en igjen av galgen å nedta.....	4 Riksdaler
7. For en hel kropp å legge på steile og hjul, og pelen å nedgrave og sette.....	7 Riksdaler
8. For en å slå armer og ben istykker på, og legge på steile.....	14 Riksdaler

Vi vet ikke om de samme satser ble nyttet i Røyken på 1730-tallet. Men om dette var tilfellet så kunne vel skarpretterens regning for henrettelsen av Anne Knuddatter se slik ut:

Halshugging med øks.....	8 Riksdaler
Sette hode på stage.....	2 Riksdaler
Sum	<u>10 Riksdaler</u>

Tyveriet hun begikk på Clemetsrud beløp seg til 10-12 daler, men det var jo mordet som kvalifiserte til streng dødsdom.

Bygdemagasinet til Paris

Universitetsbiblioteket i Oslo har bedt om å få Bygdemagasinet tilsendt (for vurdering). Ifølge lov om avleveringsplikt for trykksaker har landets nasjonalbibliotek en viss plikt til å oppbevare det som trykkes i Norge.

Vi har like godt sendt biblioteket et komplett sett av bladet f.o.m. førsteutgaven fra 1985.

I bibliotekets regler heter det imidlertid at bl.a. forenings- og firmablader av mer lokal karakter ikke skal tas med. Etter nærmere studier av bladet er biblioteket kommet til at Bygdemagasinet heretter skal registreres i et internasjonalt register. Fra og med denne utgaven av bladet vil identifikasjonsnummer bli ført inn i det internasjonale databaserte sentret for periodika i Paris.

Selvsagt vil Bygdemagasinet for fremtiden bli å finne komplett i Universitetsbiblioteket i Oslo.

Sagbakken – stasjonsby på historisk grunn?

Om høsten vanligvis kan være fin for vandringer i skog og mark, så har sannelig også vinteren 89 vartet opp med turvær av det sjeldne slaget. Snøbart, tørt og varmt.

Vedtaket om flyplass på Hurum har fått både NSB og veimyndighetene til å komme med forslag om jernbane- og veitraséer. I forslagene framstår Sagbakken, den vesle grenda i Follestadkroken, som et trafikknutepunkt. Ja, enkelte ser formelig for seg en hel stasjonsby vokse fram her.

Nåja, uansett vyer mener jeg vi må vite mest mulig om hvilke verdier og kulturspor vi har før vi eventuelt legger dem under asfalt og betong. Det kan jo tenkes at et og annet kan virke berikende også i fremtiden...

Søndag 5. februar inviterte jeg derfor Bjørn Brønner med på oppdagerferd siden vi begge blir like barnslig begeistret hver gang vi finner ei hustuft eller et gammelt veifar. Denne søndagen var vi ekstra heldige. Etter å ha parkert på Sagsletta, der veien tar av opp til Skytebanen, ruslet vi mot Kølabbonn. Navnet skriver seg fra kullbrenning. Folk forteller at man kan se et rundt kullsvart felt på jordet i våronna, så det må være der kullmila har stått.

På veien møtte vi Håkon Sagbakken og kona. De skulle også ut på søndagstur. Etter å ha presentert oss og fortalt om vårt ærend, ble begge med på en par timers vandring i området. Håkon kunne fortelle både om egne, foreldres og besteforeldres opplevelser. Stor takk til dem for at dagen ble så utbytterik!

Navnet Sagsletta skriver seg fra den tiden man hadde lokomobil-sag stående her. I Røykenboka nevnes at Karsten Follestad hadde en slik for et par generasjoner siden. Sletta - som ligger rett ovenfor bruket Sagbakken, i enden av hesteveien fra Setervannet, var et godt egnet knutepunkt for tømmerkjøringen fra skogsområdene lenger inne.

Før man fikk lokomobilsagene, var man prisgitt håndkraft eller vannkraft. Et par hundre meter ovenfor Sagsletta - ved bunnen av Setervannskleivene - ligger også ei lita slette, nå riktignok overgrodd av stor gran. Her heter det Skjærbenken - og ved tømmerveien var Skjærbenkleet.

Navnet skulle tyde på at man har skåret bord og plank her. Tømmerstokken ble lagt på to høye bukker. Parallelt med stokken var det ei gangbru. To mann skar stokken, en over og en under stokken. Metoden ble brukt før vannsagene kom, men den er også brukt senere.

Da oppgangssaga ble tatt i bruk på 1500-tallet, skapte det nærmest revolusjon fordi det ble mulig å utnytte tømmeret i et langt større omfang. Når sagt overalt hvor det fantes en bekk med nogenlunde vannføring ble det satt opp damstokker og bygget sager. Blant annet finner vi en slik på Follestad grunn i 1614.

Navnene Skjærbenken og Skjærbenkleet i Follstadkroken skriver seg fra den gang man håndskar planker og bord.

Vår tegner Penny Hansen har tegnet en slik skjærbenk på grunnlag av en skisse fra året 1778.

Etter at sagbruksprivilegiene ble innført på slutten av 1600-tallet - og byborgerne fikk monopol på handelsvirksomhet, forsvant de fleste mindre oppgangssagene. I 1745 nevner f. eks. presten Holst at det bare var 4 sager i bygda. Follstadsaga var ikke blant dem. Heller ikke i 1836 nevnes denne saga. Først etter at sagbruksprivilegiene ble opphevet midt i forrige århundre, ble det fart i sagbruksvirksomheten igjen.

Nedenfor Sagbakken, ved Vollane, der hvor Setervannsbekken hiver seg utfor et lite fossestryk, ligger ruinene etter en slik. Vi fant tydelige rester etter både demning og dam. Håkon Sagbakken kunne fortelle at han som guttunge hadde lekt og gått på skøyter på denne dammen. Fundamentene til saga sto der, en stor tre-aksling med smidde beslag lå der. Det samme gjorde en jernramme med en slags reguleringsanordning. Lenger nede lå et par laftehuggete stokker, ca. 3 m lange. Nedenfor fossestryket sto fundamentene etter et kvernhus.

Også oppe ved selve Sagbakken var det spor etter en større dam og demning. Nedenfor den har det også stått ei kvern. En av kvernsteinene ligger fremdeles på Sagbakken. Like ved ligger tuftene etter en liten bygning, sannsynligvis Møllerstua.

Ovenfor den nedre demningen heter det som nevnt Vollane. Her lå tidligere en husmannsplass. Men folk må ha bodd her ennå lenger. Før krigen fant nemlig Oskar Sagbakken steinøkser her. Disse ble levert til Oldsaksamlingen, men de skal også ha blitt vist for elevene ved Frydenlund skole, fortelles det. Vi har m.a.o. dokumentasjon på steinalderbosetting her oppe i Follstadkroken...

Litt tilbake til husmannsplasser. Det har ligget mange slike i området. Foruten på Kølabonn hvor det fremdeles står hus og hvor folk bor, finnes tufter på Trulseløkka og Tørjeløkka.

(Trulseløkka er muligens samme plassen som ble kalt Karineløkka, men den kan også ha ligget lenger ned i søkket mot Setervannsbekken.) Begge steder ble vi minnet om forfedrenes slit. Tonnevis av stein var lagt i rydningsrøyser. På Tørjeløkka fant vi også brønnen. En elg hadde satt ferske spor ved den. Ellers var begge de små jordlappene fullstendig overgrodd av hogstmoden gran.

Området fra Tørjeløkka og nedover mot bekken kalles Svensken. Ned fra Smedmyra mot Volledammen går en praktfull gammel tømmervei som har fått ligge i fred for store skogsmaskiner. Den krysser bekken rett ovenfor dammen og fortsetter på vestsiden av Follstadjordene fram mot gården. Her kalles den Svenskegata. Men hvorfor Svensken og Svenskegata? Den mest sannsynlige forklaring ligger 180 år tilbake. Dengangen, i 1808/09, ble svenske krigsfanger brukt til bl.a. veiarbeid. (I Hyggen f.eks. finnes ei slette, Svenskesletta, og ved gamle Hyggenvei er årstallet 1809 hugd inn.) Tro om det ikke var noen av Oberst Gahn af Colquhouns svenske krigsfanger som lå forlagt ved Svensken i Aros og bygde veien fra Smedmyra mot Follestad?

Håkon Sagbakken kunne fortelle at han hadde kjørt tømmer her, både med dubbe og geitedoning. Han hadde drevet med annen transport også, fortalte han. Rett før krigen ble det nemlig skjerpet etter molybden i traktene oppe ved Setervann. Malmen ble kjørt med hest nedover Setervannskleivene fram til Sagbakken hvor den ble hentet med bil.

Etter å ha tatt farvel med Sagbakkens, bestemte vi oss for å rusle skogsbilveien innover åsene til Holmane. Her fant vi grunnmuren etter ei forholdsvis stor husmannstue, ca. 6 x 7 m. Utsikten til tjernet nedenfor var upåklagelig, selvom det vokste 70-80 år gammel gran på tufta. Dette må ha vært en svært avsidesliggende plass. Skog og åser på alle kanter. Var det i disse traktene "Isak med trebeinet" vandret da han var så uheldig å stikke trefoten ned i hullet etter en staur? Da beinet brakk, skal han ha uttalt: "Skit au, det er bein nok i skauen!"

Mon tro om det blir "bein nok i skauen" når vi får jernbane og firefelts motorvei fram til trafikknutepunktet ved Sagbakken? Det skulle vært interessant å høre steinaldermannen, tømmerhuggeren, sagmesteren, mølleren, husmannsfolket og de svenske krigsfangene delta i et lokalt idéseminar om "Konsekvenser for valg av vei- og jernbanetraséer til hovedflyplassen på Hurum"...

La oss håpe at det kan bli mulig å skjerme deler av dette interessante kulturlandskapet slik at det kan gi opplevelsesrikdom også i fremtiden.

Med kulturvennlig hilsen

Terje Martinsen
Terje Martinsen
kultursjef

En høstdag i Kjekstadmarka

Senhøstes kan det være fint i skauen. - Når sola står lavt, løvtrærne er glisne og morgenduggen er blitt til rimfrost.

Bjørn Brønner og jeg valgte en slik dag for en tur med kart og Harald Kjekstads oppteignelser i sekken.

Vi startet fra Kjosmyra. Navnet Kjos forteller om en landskapsform: jorder som strekker seg som ei vik inn i det kuperte terrenget. Et gammelt navn som vi også finner på Island. Noen kaller elva som renner fra Heggsjø for Kjoselva. Fra Røyken til Heggedal går den under navnet Skithegga fordi den som regel er grå av leire. Her oppe ved Kjosmyra het den også Sagelva tidligere. Det skyldes at det har stått ei flomsag her, antakelig fra 1600-tallet. Vi finner ikke spor etter slikt, men at menneskehaender har lagt tilrette steiner ved bredden et par steder, kan vi se - uten at det er mulig å knytte dette til sagdrift.

Etter å ha passert ROS-hytta hvor en gruppe speidere satt rundt et bål og stekte pølser, rusler vi nordover mot Bertelsmyr. På Haukelimyr støter vi på rester etter torvstrødrift. Torvstrøproduksjon var ei næring i Røyken langt opp mot vår tid. Torvstrøfabrikken på Kjekstad for eksempel, drev stort - og så sent som for en håndfull år siden kunne vi fremdeles se restene oppe på Breimåsan. I dag står en rusten maskin merket "Markens grøde. Drammen" i et skogholt ved golfbanen. Men - tilbake til Haukelimyr. Her finner vi tre torvstrøhus, men to av dem er rast sammen. Under taket på det ene ligger hauger med tilskåret torv, små kvadrater på 20 cm. Under gulvtiljene i det andre finner vi to tomme ølflasker av eldre årgang. Man ble saktens både svett og tørst av å spa torv...? Mon ikke et slikt torvhus burde bevares for ettertiden? I såfall haster det.

TORVHUS I KJEKSTADMARKA

- mon ikke et
slikt torvhus
burde bevares
for ettertiden?

Oppe ved Bertelsmyr tar vi fram kaffetermos og Bjørns maltblokker. Det er underlig å tenke på at noen ville legge flyplass her. Herfra hadde man altså tenkt seg nedgang fra flyplassen til Liertunnelen.

Under krigen var dette området utsett som slippsted for containere fra England. Det ble riktignok aldri sluppet noe her, men den hemmelige kodemeldingen over radio fra London skulle lyde "Slips i syltetøyet". Planene om å dumpe en flyplass ned i Kjekstadmarka burde kanskje også hatt sin merkelapp? Hva med "Tramp i Klaveret"?

Nåja, det ble heldigvis ikke noe av de planene.

Etter kafferast og flyplassprat rusler vi østover for å finne Ulvekula. Ifølge en tradisjon skal det engang i fjern fortid ha stått et slag i dette området - og de døde skulle ha blitt begravet i en stor haug. En annen tradisjon vil ha det til at Ulvekula har vært ei ulvegrav. Nok om det. Våre kart-avmerkinger var ikke gode nok. Vi fant ikke haugen før søndagen etter. Da var Ole Sønju med - og han kunne vise og fortelle både om Ulvekula og mye annet. Den store haugen med grop i toppen ligger i en sving like ved tømmerveien - omtrent midtveis mellom Trangeberga og Sekkemyråsen. Haugen er ikke registrert i "Topografisk - arkeologisk - registrering for Røyken", så vi ble enige om å kontakte Oldsaksamlingen for å få den vurdert.

En ny tømmervei snor seg nordvestover på høydene. Vi følger den til vegs ende fordi vi vil besøke Kølabbongrana. Her ble det brent trekull dengang jernverket på Dikemark var i drift. Inne i selve kølabbonnen står denne kjempen, den største grana i Kjekstadmarka. For moro skyld strekker vi et tau rundt stammen i brysthøyde. Vi kan anslå omkretsen til ca. 3 meter!

En av grunnene til at det ble anlagt jernverk ved Dikemark på slutten av 1600-tallet var at man trodde det fantes jernholdig malm i marka omkring. Nå gikk det ikke slik. Malmen ble hentet helt nede fra Arendalskanten. Men spor etter skjerp finnes enkelte steder. Vår nysgjerrighet var vekket fordi Harald Kjekstad i sine oppteignelser har skrevet: "En bekk fra Fredriksmyr renner ut i bekken som går fra Karimyr, og oppunder fjellet der den lille bekk kommer ut, fant vi (Fleischer) en klump på 2-3 kilo, så og si av jern. Vannet der og sørpen under var bare rust, så denne Fredriksmyr inneholder sikkert mye jernmalm."

Bjørn og jeg finner vei mot Fredriksmyr, forbi steinrøysene som skal ha vært brukt som skjulested for våpen under krigen, og ned til bekkemøtet. Og riktig nok: Rett ved renner det en rustbrun, nærmest slimete masse ut av fjellsprekkene... Var det slikt som ga ideer om jernverk? Hva med våre fjernere forfedre? Mon tro de hadde jernvinna her inne i marka?

På veien hjemover sparker jeg borti en grønn gammel ølflaske av edel årgang, ikke maskinlaget. Folk var visst ikke så nøye med søppel før heller. Jeg putter den i sekken som turminne.

Vi tar den siste kaffeskvetten på en kolle mens vi studerer krattskogen nedenfor. Den er fullstendig nedbeitet. Elgspor overalt. Sola står rødlig og svært lav i vest når vi begir oss nedover mot Kjosmyra igjen. En hare som har fått mye av vinterfargen, skvetter over tømmerstien foran oss. Jeg tenker: Elg og hare - Bjørn og jeg - Kjekstadsmarka, vi trenger deg!

Torge Martinson
Torge Martinson

Kulturuka 89:

Jakt i Røyken

Raykenskogens konge - elgen - manet heller ikke

TIPPEKONKURRANSEN:

Rakkelhane

Under utstillingen "Jakt i Røyken" var det også lagt opp til en kunnskapskonkurranse. Det gjalt å vite navnet på en stor utstoppet fugl.

Det ble levert 48 besvarelser, men bare 15 var riktige. Riktig løsning var RAKKELHANE (en kryssing mellom storfugl og orrfugl). Blant de riktige løsningene ble det trukket ut en vinner:

Ivar Nerbye, 3442 Hyggen

Han har fått en premie tilsendt i posten. VI GRATULERER!

Ole

"Jakt i Røyken" var mottoet for historielagets bidrag i "Kulturuka -89". Det var en utstilling av et drøyt 20-talls utstoppede dyr som det har vært jaktet på i Røyken gjennom tidene. Dyrene var montert i ekte naturmiljø bak en gammeldags skigard inne i Kornmagasin- et. Fangstfeller og våpen hørte også med. Vi merket oss blant annet et par krutthorn fra 1764.

Utenfor lokalet ble det støpt blykuler på gammeldags vis.

Utstillingen var åpen for publikum torsdag 3. og fredag 4. mars og samlet mer enn 150 mennesker. Blant disse var også en skoleklasse fra Midtbygda skole. En rekke avisfolk var på besøk og lagde fine omtaler i avisene.

Vi takker alle som lånte oss utstoppede dyr og andre ting til utstillingen.

Bispevisitas i Røyken 1622-33

Bernt Bærem Svendsen har tatt for seg beretningene fra biskop Nils Simonsen/Glostrups visitasreiser fra årene 1617-1637 og plukket ut det som gjelder Røyken

Nils Simonsen var sønn av sogneprest Simon Jensen i Glostrup (Danmark). Nils er antagelig født i slutten av 1580-årene. Han var student i København i 1604, magister i 1612. Snart etter ble han sogneprest og prost i Kjøge. I 1616 sogneprest i Sankt Olavs kirke i Helsingør, men alt året etter, 6. juni 1617 fikk han av kong Christian 4. kongebrev på Oslo bispestol, foran Capitelets foreslåtte mann professor i theologi Herman Nilsen som tidligere hadde vært rektor ved Oslos Skole. Den raske forfremmelse har vært satt i forbindelse med kongens forhold til familien. Nils Simonsen var gift med Anna Winche. Annas søster Karen hadde et par år fra 1613 vært kongens frille, og man vet at kongen i et annet tilfelle hadde begunstiget de pårørende til en av sine friller.

Den 25. august 1617 møtte han i Oslo Capitel og skrev seg nå på latin - Nicolaus Simonis Glostrupius Aslo et Hamariensis Superintendentens. (Sine brev derimot underskriver han med Neels (Nels) Simonsezen Glostrup).

Han kom til å bli kalt "Den gode biskop" i motsetning til hans dyktige, men strenge forgjenger som ble kalt "den onde biskop".

Bispens/superintendentens visitasbok er den eneste som er bevart fra 1600-tallet. Den åpner slik:

VISITATIONES
DIVERSIES TEMPORIBUS ADORNATE
AB ANNO 1617
PER
NICOLAUM SIMONIS GLOSTRUPIUM
SUPERINTENDENTEM AH. MPP.

(Besøk (arrangert) på forskjellige tidspunkt for året 1617 for Nils Simonsen Glostrup overoppsynsmann...)

Hamar og Oslo stifter omfattet så godt som hele Østlandet med Viken/Båhuslen så det tok tid å fare over dette veldige område. Visitasreisene tar han på like etter jul, fra januar og utover i februar og mars mens det er vinter og sledeføre. Bare i Viken drar han midtsommers, likeens hans siste reise gjennom Valdres og Hallingdal i 1637.

Bispens var aktiv i de vel tjue år han fikk virke. Han tok seg særlig av skolene og fikk blant annet opprettet et gymnasium i Oslo. Dette hadde vært planlagt tidligere. I 1631 foreslo han et påbud om det vi kaller ministerialbøker, at hver prest skulle ha en bok som skulle gå videre til deres ettermenn. Der skulle de skrive ned ekte og uekte barn, om deres fødsel og om foreldrene er "ærlige eller sankende

i Ægteskab". Forslaget førte ikke til noe særlig da, men det finnes noen opptegetninger fra Andebu fra 1623. Og dessuten har vi den eldste miniseriabok som er oppbevart i landet fra Bragernes, den begynner i 1634. Deretter kom Christiania i 1648.

Dessverre har vi ingen opptegetninger fra Røyken, om noen av prestene har ført slike bøker så har de nok gått tapt.

Det vi har fra Røyken etter biskop Nils Glostrup er tre korte opptegetninger. De kirkelige skriver han på latin, mens sivile saker står på dansk.

I visitasbokens del 1, PROVINCIA BRAAGENÆS; ser vi at han allerede i januar 1618 tar ut på sin første reise, men ikke før i 1621 kammer han på disse kanter. Den 11. januar er han i Asker. Da kan det ha kommet et kraftig snøfall, for han skriver:

VISITATIO ANNI 1621

Braagenes Præpositura

Aske 11 Janvar

- - - - - Røgge och Hurum

Disse tvende kircker bleffve icke besøgte denne gang for wføre schylld som paakom.

Føret kan likevell ikke ha vært så ille for leser vi videre står det: Liidre 14. Janvar, Eger 16., Sigdaal 21, Modum 23, Hole 25, og Nørderhoff 26. - - -

Året etter, i 1622, kommer bispen til gjengjeld rett hit ut. Her møtte han den gamle presten Christiern Erichson som kan ha vært i 70-80 års alderen. Han hadde hatt Niells Tomassen som hjelpeprest fra 1611, antagelig på grunn av sykdom eller alderdomssvakhet. I alle fall skriver bispen:

Røgen 13. Januarii

Hic juvenus rudis erat, et majorem diligentiam pastor loci admodum valetudenarius, admonitus, pollicitus est. (Denne ungdommen var uvitende, og presten på stedet som i høy grad var sykkelig, lovet etter oppfordring større omhu (i undervisningen)).

Prestegården var forfallen, husene var kanskje de samme som den siste katolske prest hadde forlatt vel åtti år tidligere. Bispen tok iallefall for seg almuen om dette. "Her bleff ochsaa Lensmanden (Peder Willingstad) med nogle aff di beste bønder paamintte, att di schulldet tilltencke Prestegarden att bygge och forbedre, saa fremtt di icke willde tilltaallis och straffis; hvilked ochsaa Lensszmanden lofvde sig att willde med di andre effterkomme.

Bispen hastet videre fra sted til sted og oppholdt seg skjelden mere enn en dag eller to hos prestene underveis uten at det var spesielle saker som trenget tid.

Det tok fem år før bispen var tilbake i samme rute over Røyken, Hurum til Tønsberg Len.

I 1627 skriver han bare kort:

Røgen 14. Januarii

Hic juvenus bene in Explicatione Catechetica profecerat. (Denne ungdommen fremførte forklaringen av katekismen godt).

Det gikk hele seks år til siste besøk. Da kom han på hjemvei fra ruten Modum, Sigdal. Så til Sande 21. februar 1633 hvor ungdommen fikk stor ros. Dagen etter er han i Hurum hvor ungdommen har "optime" framgang.

Bispen Nils Glostrup ankommer Røyken 13. januar 1622. I protokollen for besøket skriver han: Denne ungdommen var uvitende - - - -

Den 23. er han i Røyken og er like kortfattet:

Røgen 23.

Hic itidem juvenus in Explicatione Catecheseos bene profecerat.

(Likeens framførte denne ungdom forklaringen av katekismen godt).

Under denne visitasen traff bispen den ustyrlige sogneprest Nils Hansen Kloed. Bispen har intet notert om dette møte, men samtale har de nok hatt. Nils Kloed hadde nylig fått en dom på seg med bøter på 60 Riksdaler for ærekrenkelser. Nå hadde menigheten sendt inn en rekke klager på ham som førte til at presten i oktober samme år ble stevnet for retten. Rettssaken førte til at Nils Kloed ble fradømt retten til å være prest.

Røyken fikk året etter, i 1634 ny sogneprest Hans Olsen som var fra Fron i Gudbrandsdalen. Etter moten dengang føyer han dette til i latinisert form, Gudbrandelius...

To år senere i 1636 farer bispen forbi her på hjemveien etter en måneds visitasreise gjennom Telemark og Vestfold. Siste dato er Eger 23. februar. To dager senere er han i Oslo.

I 1638 ble Nils Glostrup alvorlig syk og døde 13. dagen jul 1639.

Bernt B. Svendsen

Kilder: Biskop Nils Glostrups Visitaser i Oslo og Hamar Stifter 1617-1637, - Det Norske Historiske Kildeskriftfond ved Dr. Ludvig Daae og H.J. Huitfeldt-Kaas. Christiania 1895.

A. Killingstad, Røyken Bygd før og nu. Halden 1928.

VASTI

Fra øvrigheten i København kom det i 1745 et rundskriv til landets prester og embedsmenn som inneholdt 36 spørsmål til besvarelse. Det var alt fra geografiske forhold, plante- og dyreliv, skip og sjøfart, antikviteter, og om språket, særegne ord og navn. Om språket skriver presten P. Christian Holst at det er "got forstaaelig", det må ha vært for danske ører. Om Eextraordinaire nafne, nevner han "Een kone her i Sognet som kaldis Vasthi".

Jeg skulle gjerne ha visst hva foreldrene kan ha tenkt og ment da de ga sin datter det navnet.

Historiens Vasti var Perserkongen Xerxes' dronning og den første historiske kvinne vi vet som satte seg slik opp mot mannen, storkongen Xerxes, at fyrster og stormenn ble redd for at det kunne få følger for dem selv. Xerxes kom til makten 485 før Kr. og i sitt tredje regjeringsår sammenkalte han alle fyrster og stormenn fra de 127 landområder som han regjerte over fra India til Etiopia, og holdt en storslått fest for dem i hovedstaden Susa. Det var vel også for å vise sin makt og prakt. Da denne festen var over holdt kongen en fest for byfolket i Susa. De fikk drikke så mye vin de ville i sju dager til ende sier kilden. Dronning Vasti holdt likeens fest for kvinner i slottet.

Den sjuende dagen da kongen var "vel tilmote av vinen" sendte han hoffmennene til dronningen for at de skulle føre henne fram med kongelig diadem så alle skulle få se hvor vakker hun var. Antagelig ville hun ikke la seg føre fram for den fordrukne forsamling av stormenn og byfolk så hun avsto, og sendte hoffmennene tilbake. Storkongen ble rasende, tilkalte rådet for å få vite hva loven sa om hva man kunne gjøre med en dronning som nektet å lystre ham. Rådet med stormennene var redd for at om dronningens adferd kom ut, kunne deres egne kvinner, ja alle kvinner ta etter dronningen, bestemme selv og vise foragt for mennene. Saken endte med at dronning Vasti mistet sin verdighet som dronning for sin oppsetsighet. Så fortelles det at dommen ble gjengitt i en skrivelse til alle de 127 landområder sammen med en forordning at "hver mann skal være Herre i sitt hus..." (kanskje det eldste bevarte kvinnediskriminerende lovbud).

Hva var det foreldrene til vår Vasti i Røyken tenkte på? Var det nettopp den selvstendige kvinnen som ikke ville la seg diktere til noe hun syntes var uverdig?

Dersom Vasti (nevnt 1745) er født eller viet etter 1704 skal vi kunne finne foreldrene i kirkeboken. Nå ble dette navnet slett ikke så "extraordinært", for i 1776 ble det døpt ei jente Vasti på Gunnerud, i 1780 ei på Nordre Ølstad, og i 1800 nok ei Vasti på Gunnerud, og kanskje har det vært oppkallinger senere utover i århundret.

Kjenner noen av våre lesere til flere som har båret dette navnet så skriv til oss.

PÅD MOT TANNVERK *****

*
* Legg blader av hvitveisblomst på
* kinnet ved tannverken. La de ligge
* en time - og vips - tannverken er borte
*

Røyken-gårder i historisk lys II:

Røyken prestegård, Solberg

Vi bringer i dag 2. del i vår serie "Røyken-gårder i historisk lys" og tar for oss prestegården.

Som vanlig tar vi utgangspunkt i skattematrikklene fra 1647, folketellingen fra 1801 og boka "Norske gardsbruk" fra 1948. Vi avslutter med dagens driftsformer.

Skattematrikkelen 1647

I skattematrikkelen fra 1647 finner vi ikke prestegården nevnt som skatteobjekt. Det har sin naturlige forklaring.

Gudbrandsdølen Hans Olsen var sogneprest og bruker av prestegården i året 1647. Han skulle ha en liten del av den skatt de øvrige i bygda betalte. Dette var en del av prestens lønn:

Siffuer Heggen 1 fr. (46 kg) salt til Røgens presteboel, Alff Schryset 3 høns, Anne Røe 2½ lb. (23 kg) salt, Olle Schie ½ pd. (93 kg) salt, Frøedtuedt 4 lb. (37 kg) salt, Kios 2 høns, bundelensmand Gulb. Pollestad 4 lb. (37 kg) salt, Grette 2½ lb. (23 kg) salt, Tholloff Offuen 1 pd. (185 kg) salt, Jellum 1 fr. (46 kg) salt, Flatter 15 lb. (139 kg) salt, Graff 1 fr. (46 kg) salt, Morberriig 1 fr. (46 kg) salt, Borsrudt 1 fr. (46 kg) salt, Hofftuedt 3 lb. (28 kg) salt, Bestung 15 lb. (139 kg) salt, Jacobsland ½ pd. (93 kg) salt, Calsrud 15 lb. (139 kg) salt, og Simen Gutesrud 1 fr. (46 kg) salt.

Totalt tilkom altså prestebolet (prestebordet eller presten) omkring 1.170 kg salt samt 5 høns.

Mange undrer seg kanskje over hvordan presten kunne gjøre bruk av så store mengder salt, og hvordan bøndene i bygda skaffet seg det. For å ta det siste først. På denne tid var det vanlig at bygdas befolkning lages sitt salt selv av sjøvann som de dampet inn slik at saltet lå igjen. Dette skjedde gjerne i saltkjeler langs strendene. Salt var det eneste oppbevaringsmiddel for kjøtt og fisk. Vi må anta at presten brukte noe til dette formål i sin store husholdning. Forøvrig ble salt nytt som betalingsmiddel når andre varer skulle skaffes.

Folketellingen 1801

Folketellingen fra 1801 gjengir vi i sin helhet på neste side, og den taler egentlig for seg selv. Vi bare navner at 32 mennesker bodde på prestegården og underbrukene på denne tid.

Norske gardsbruk 1948

I denne boka finner vi følgende om Røyken prestegård, Solberg:

Røyken prestegård, Solberg

Gnr. 10, bnr. 1. P. adr. Røyken. Tlf. Røyken 50.

Sk.m.k. 20,24. D. jord 193 dekar (leirjord), prod. skog 650 dekar, annen utm. 50 dekar. - Våningshus bygd 1881 forpakterbolig 1922, uthus 1923, stabbur 1780. - 3 hester, 20 kyr, 6 ungdv. 4 griser, 40 høns, 10 andre fjørre. - Solberg har vært prestegård i lange tider.

Eier: Den norske kirken ved Oppl.vesenets fond. Forpakter: agronom Einar S. Larsen. Han har vært forpakter på gården siden 1909.

Navn	Personlig status	Alder	Ekteskaplig forhold m.v.	Beskjeftigelse
Christian Holst	Huusbonde	58	Enkem. efter 2det egteskab	Sognepræst
Benthe-Cat. Holst	Hans børn	15		
Marthe Holst	Hans Børn	4		
Hanna Møllerup	Huusholderske	28	Ugift	
Joen Jensen	Tienistefolk	28	Ugift	
Søren Halvors	Tienistefolk	23	Ugift	
Amund Olsen	Tienistefolk	21	Ugift	
Anne Ingebretds	Tienistefolk	38	Ugift	
Barbro Olsdaatt	Tienistefolk	26	Ugift	
Fridericha Hansd	Tienistefolk	28	Ugift	
Karine Olsdaatt	Tienistefolk	21	Ugift	
Malene Amundsd	Fader og moderløs	18		
Kisti Arnesdaatt	Inderste	67	Enke efter 1ste egtesk	Underholdes af godhed
Mouritz Obenhansen	Inderste	40	Enkem efter 1ste egteskab	Underholdes af godhed
Ole Ourdahl	Huusbonde	74	Enkem efter 1ste egteskab	Underholdes af godhed
Ellen-Birg. Jensd	Pleye barn	10	Ugift	Dejn
Knut Pedersen	Tienistefolk	23	Enke efter 1ste egtesk.	Underholdes af godhed
Ingebor-Maria Pedersdaat	Tienistefolk	43	Ugift	
Leone Christensd	Tienistefolk	20	Ugift	
Jacob Pedersen	Mand	66	Begge i 1ste egtesk	Huusmand med jord
Malene Pedersd	Hans kone	48	Begge i 1ste egtesk	
Peder Jacobsen	Deres børn	16	Ugifte	
Anne Jacobsd	Deres børn	19	Ugifte	
Ingebor Jacobsd	Deres børn	9	Ugifte	
Christian Gotfrids.	Mand	44	I 2det egtesk.	Huusmand med jord
Kirsti Joensd.	Hans kone	39	I 1ste egtesk.	
Jens Christiansen	Deres børn	10		
Anne-M. Christiansd.	Deres børn	8		
Andreas Christians	Deres børn	3		
Martin Knutsen	Mand	43	Begge i 2det egtesk	Jordløs huus-mand og skrædder
Kari Pedersd	Hans kone	46	Begge i 2det egtesk	
Ingebor Maria Martinsdaatt	Deres børn	5		

RØYKEN PRESTEGÅRD, SOLBERG ANNO 1989

135 dekar dyrket jord, korn- og frøvekster, 50 dekar havn. Ingen husdyr.

Forpakter: Rolf Auvi - sønn av Halvard Auvi og Martha f. Hildeskrå, gift med Toril Skar-Auvi. Barn: Elisabeth, Ingrid, Randi, Arne Halvard.

Rolf Auvi tok over forpaktningen etter faren i 1973. Halvard Auvi hadde da forpaktet gården fra 1955.

Årsmøte -89

Årsmøte i Røyken historielag ble avviklet på Kornmagasinet torsdag 6. april med vel 30 fremmøtte.

Medlemmene fikk tilsendt årsberetningen sammen med innkallingen til årsmøte. Etter møte har alle fått møtereferat og regnskap i posten. I Bygdemagasinet skal vi derfor bare nevne det nye styrets sammensettning samt noen hovedtall fra regnskapet.

STYRE 1989-90

Formann	Harald Melvold, (gjenvalgt)
Nestformann:	Bjørn Brønner, (ny)
Kasserer:	Per Olav Leren, (ikke på valg)
Sekretær:	Frøydis Christoffersen, (gjenvalgt for 1 år)
Styremedlem:	Olaf Skryseth, (gjenvalgt)
Vararep.:	Sverre Hella, (gjenvalgt)
	Bjørn Eric Hansen, (ny)
	Asbjørn Westermann, (ny)

ØKONOMI

Vi gjengir hovedtall (avrundet).

Regnskap 8/2-88 - 28/2-89:

Historielaget:		Kornmagasinet:	
Inntekter	41.000 kr	Inntekter	34.000 kr
Utgifter	21.000 "	Utgifter	34.000 "
Årets overskudd	20.000 kr	Årets resultat	- kr
Beholdning pr 8/2-88	53.000 "	Beholdning pr 8/2-88	15.000 "
Beholdning 28/2-89	73.000 kr	Beholdning 28/2-89	15.000 kr

Balanse pr 28/2-89:
Sum eiendeler 101.000 kr

Gjeld til Røyken Kommune (Røykenboka)	13.000 kr	
Egenkapital Historielaget	73.000 "	
Egenkapital Kornmagasinet	15.000 "	--> 101.000 kr

Verdien av eiendommen Kornmagasinet er ikke tatt med i regnskapet. Vi slutter oss til kassererens konklusjon da han refererte regnskapet: "Lagets økonomi må sies å være rimelig god".

Ole

* Vårvarsel: *
* Kommer uværet brått, varer det kort, men øker *
* vinden i ro og mag, varer den også neste dag *

Gårds- og slektshistorie

På Historielagets årsmøte 1988 ble som kjent Asbjørn Westermann og undertegnede valgt som lagets kontaktmenn for gårds- og slektshistorie. Bygdemagasinet har bedt om en liten rapport i den anledning, og det er jo rimelig at man ønsker å vite litt om hva vi eventuelt har foretatt oss i det forløpne år.

Den nærmeste oppgave fikk vi faktisk lagt opp i hendene, idet det forelå et tilbud til Historielaget fra Landbrukets Brevskole om et brevkurs i slektsgransking. Det er som kjent en økende interesse for slektsgransking og et behov for orientering på dette område, slik at folk som har tid og anledning selv kan gå igang med å granske sine slektsrøtter og ikke bare være avhengig av hjelp fra andre.

Kort sagt, vi tok altså imot tilbudet, og etter at de nødvendige forberedelser var gjort, kunne man gå igang med studiene i september ifjor. Det hadde på forhånd meldt seg 12 interesserte, men et par stykker trakk seg, så vi med ledere ble 11 faste deltagere. Dette var altså et brevkurs med tidligere stortingsmann Hovdhaugens bok om slektsgransking som kursbok, og skriftlige oppgaver som skulle sendes inn til retting. Boka var på nynorsk, men det bød jo ikke på noe problem.

Brevringen har hatt kurskveld annenhver torsdag på Kornmagasinet i hele vinter. Det har vært 2 timer hver kveld med innlagt kaffepause, og man må si det har vært interessante og lærerike kvelder. Samarbeidet har vært meget godt, og jeg tror alle er enig om at det har vært et vellykket kurs. Flere, og ikke minst Westermann, har hatt ekstra materiell å komme med, gamle bøker og dokumenter, skjemaer for slektsnotater osv. Mye av tida ble jo brukt til å tyde gotisk skrift, og her tok vi bl.a. i bruk overhead. Når dette leses har vi vel også hatt den planlagte avslutningen med tur til Riksarkivet/Statsarkivet 13. april, hvor det blir omvisning. Det er foreløpig ikke avtalt noe om nytt kurs til høsten.

Det burde kanskje nevnes i denne forbindelse at de eldre kirkebøkene, som jo er svært viktige for slektsgranskeren, befinner seg på Statsarkivet hvor man dels har fotostatkopier, men for det meste mikrofilm som man kan studere ved hjelp av leseapparater. Endel mikrofilm har man forøvrig også i Røyken folkebibliotek. De yngre kirkebøkene (for Røykens vedkommende fra og med 1898) befinner seg som kjent på prestekontorene. De er ikke tilgjengelig for almenheten, men man kan henvende seg til sogneprestkontoret med slektsspørsmål.

Ny gårdshistorie for hele Røyken?

Undertegnede har en tid syslet med gårdshistorie for Slemmestad. Egentlig burde det utarbeides en ny gårdshistorie for hele Røyken. Det er et problem, ikke minst for slektsgranskerne, at gårdshistorien for Røyken er så kort og ufullstendig. Her bør Historielaget ta et initiativ. Det burde la seg gjøre å få flere lokale krefter til å gå igang med dette.

Gustav Kirkerud

* Ring rundt månen er uværs tegn *

jeg fant, jeg fant,

Fra Elisabeth Rambøl, Røyken har vi fått en bearbeidet stein som hun syntes var underlig. Egentlig er det lenge siden hun fant den, men hun la den bort - og glemte den.

Da hun så leste Terje Martinsen's artikkel "Betraktninger etter en skautur" i Bygdemagasinet nr 9 kom hun atter steinen i hu. Nå har hun funnet den frem og du ser den avbildet i naturlig størrelse

Dette er ikke noe steinalderfunn - om noen måtte tro det. Steinen er helt tydelig bearbeidet av mennesker - men ikke maskinelt. Dertil er produktet for uregelmessig utformet i håndtaket (øverst).

Og hvilke gjenstand dreier det seg om? Jo, dette er en brynestein - et ljåbryne. Bryne ble gjerne plassert i en smal liten treholk med vann i. Denne ble så festet til et belte som man spente om livet under slåttonna.

Vi ser tydelig at brynet har vært flittig brukt. Nederste spiss ser ut til å være brukt slik at vi vel kan anta at bryne kan ha vært ca. 5 centimeter lenger.

Elisabeth Rambøl fant bryne i jorda i Heggedalsområdet.

Kan noen av våre leser fortelle hvor slike bryner ble tilvirket, eller ha andre opplysninger å gi, så ta kontakt med Bygdemagasinet.

Ole

<--- her ser bryne ut til å være brukt

Røyken og grunnloven fra 1814

Året 1989 er et jubileumsår på mange måter. Vi har tidligere nevnt 250-års jubileet for "Almueskolen". Men også vår grunnlov fra 1814 er i høy grad verd å markere med 175-års jubileum i år.

I denne lille artikkelen vil vi se litt på Røyken og røykenbøringers befatning med grunnlovsverket.

I 1814 var Paul Christian Holst slotsfoged på Akershus og foged for Aker og Follo. Holst var født i prestegården i Røyken 21. januar 1776 som sønn av den legendariske sognepresten Christian Holst og Marthe født Gronbech. Han tok det juridiske studium ved universitetet i København med glimrende eksamener.

Natt til 16. februar 1814 ble slotsfogeden fra Røyken vekket i sin bolig på Tonsen av et ilbud fra kronprins Kristian Frederik. Han ble bedt om å møte kronprinsen på Eidsvoll senest klokken fire om ettermiddagen den 16. februar. Kronprinsen ønsket å tale med ham om "viktige Anliggender betræffende Rikets nærværende Stilling", som det het i brevet. Slotsfogeden fra Røyken deltok derfor i det historisk viktige "Notabelmøtet" på Eidsvoll denne dagen.

Kronprinsen sendte også brev til alle biskoper i landet om at forholdene omkring "Rikets Stilling og tilkommende Regiering" skulle kunngjøres i kirkene. Videre skulle det velges to personer fra hver menighet. Alle disse skulle igjen samles innen det enkelte amt (fylke) for seg imellom å velge tre utsendinger fra sitt amt til å møte på Eidsvoll den 10. april.

For Røykens vedkommende ble den høytidelige handling foretatt i kirken 25. februar. Sogneprest Christian Holst og Bondemanden Hans Jansen Lingsom ble valgt.

Amtsforsamlingen ble holdt i Haugsund (Hokksund) og Holst ble (bare) valgt som 2. suppleant fra Buskerud Amt til forsamlingen på Eidsvoll.

Sønnen Paul Christian derimot, representerte Akershus Amt på det første overordentlige storting. Allerede 6. desember 1814 møtte han i statsråd for første gang. Og det skulle ikke bli den siste - Holst var statsråd sammenhengende fra 1822 til 1848. Da var han 72 år.

Vi skal ikke gi noen fullstendig fremstilling av statsråd Holsts store innsats i denne artikkelen. Det må vente til en annen anledning. Vi bare siterer en setning fra "Røykenboka:

HAN VAR DEN BETYDLIGSTE PERSONLIGHET RØYKEN HAR FOSTRET.

Se også neste side ----->

Røyken og

Borgerdådsmedaljen

"Medaljen for borgerdåd" ble innstiftet 4/10-1819 av kong Karl Johan. I begynnelsen ble den tildelt personer for særdeles stor flid og duelighet i forliksnevnder og lignende ombud. Frem til 1844 ble medaljen delt ut til 37 personer. Blant disse var Røykens sogneprest (og provst) Kristian Holst.

Fra 1844 ble reglene for å få medaljen utvidet til også å omfatte nidkjær embedsførsel eller annen fortjenestefull virksomhet eller utmerket dåd. Samtidig ble den delt i to klasser: sølv og gull.

Borgerdådsmedaljen i gull utdeles meget skjelden. Og den første som mottok denne høye utmerkelsen var "statsråden fra Røyken", Paul Christian Holst. Det var i året 1846. Da var han 70 år.

I perioden 1844-1973 - altså hele 130 år - var det faktisk bare 28 personer som ble denne høye heder til del.

Røykenpresten
Kristian Holst
med sin pipe,
og sønnen, Paul
Christian Holst

Eventyrbok for Røyken?

Det bør være en hovedoppgave for Røyken historielag å samle alle folkeeventyr, sagn og historier med røtter i Røyken til en egen bok.

Egentlig er dette en betydelig - men lite påaktet - kulturskatt på det lokale plan. Eventyr og sagn har gjennom alle tider blomstret i folkefantasier. Men ikke alle steder har man vært så heldige å ha noen til å skrive dem ned slik som her i Røyken.

Den første som samlet folkeeventyr og ga dem ut som bok her i landet var presten Andreas Faye. Året var 1833 og boka het "Norske Folke-Sagn". Den samme Faye bodde flere år hos sogneprest Holst i prestegården i Røyken. Og han gikk på skolen i Klokkegården. Allerede samme året som Fayes bok kom ut kom den senere så kjente eventyrsamleren Peder Christen Asbjørnsen til Røyken på sin første samlerferd. Bare få år forut var selveste "eventyrpresten" Christian Holst gått bort. Vi må anta at alle de eventyrlige beretningene om denne underlige presten, som kunne mane fanden bedre enn noen, fortsatt var i friskt minne hos røykenbøringer flest. Og Asbjørnsen avla flere besøk i Røyken senere.

Og ikke nok med dette. I året 1890 kom presten Jens J. Jansen til Røyken. Han sendte straks et sirkulære til alle lærerne i bygda og ba dem samle sagn for seg. "Jeg fikk inn en god del", skriver han i en av sine bøker. Jansen skrev sagnene ned i kallsboka.

Trolig har Jansens "Sirkulære" tent eventyrgrnisten for alvor hos en av lærerne. Det var Anders Killingstad. Han har gjengitt ikke mindre enn 30 tette skrevne sider med "sagn og overtro. Huldre og nissehistorier, Sterke menn m.m." i bygdeboka fra 1928.

I og med at så meget er skrevet ned allerede, vil vel mange mene at det er overflødig å gi ut en egen bok. Men saken er at språkdrakten i store deler av materialet er "lite folkelig". I en ny bok bør det gis en folkelig og ledig språkdrakt i stil med tra-

disjoner i bygda og tilpasset de lokale forhold. Historier av forskjellig slag som idag bare lever på folkeminne bør også tas med i en slik bok. Videre bør boka illustreres med "Røyken-tegninger".

Det var jo nettopp den folkelige fortellermåten som Asbjørnsen og Moes folkeeventyr ble presentert på som gjorde dem til folkeei.

Hyggelig var det forøvrig å høre at Bernt Bærem Svendsen også nevnte ønske om en slik bokutgivelse på "føjrejulsgilde" i Kornmagasinet 15. desember.

Dette er en betydelig kulturoppgave som bør løses i samarbeide med kulturretaten i kommunen. Men initiativet og selve skriveoppgaven bør tas av Røyken historielag. NØL IKKE - LYKKE TIL -

Ole

Røygen anno 1801:

Anne og Hans

I en annen artikkel i bladet tar Bernt B. Svendsen for seg kvinnenavnet Vasti.

Vi har studert folketellingen for Røyken for året 1801. Alle de tre Vasti-navn som nevnes i Svendsens artikkel er å finne her. Men det ser ut til at pikebarnet Vasti som ble født på Nordre Ølstad i 1780 nå er flyttet til Bjørnstad.

Totalt bodde det 1340 mennesker i bygda vår i året 1801. Av disse var 698 kvinner og 642 menn.

Vi har foretatt en liten studie av navnene fra den tid og gjengir dem alle i alfabetisk orden på neste side. Det er interessant å legge merke til at hele 42 kvinner har dobbelt-navn mens dette bare gjelder 2 menn. Kvinnenavn ser det ut til å ha vært større utvalg av enn mannsnavn. De navn som forekommer hyppigst er Anne og Hans. Anne fantes det hele 90 av, riktignok noen med et navn i tillegg. Dette var ca. 13% av det totale antall kvinnenavn i bygda. Hans finner vi 85 av, også dette ca. 13% av mannsnavnene.

----->

VÆRVARSEL *****
* Ring rundt månen er uværs tegn *

Kvinnenavn	Antall	Mannsnavn	Antall	Kvinnenavn	Antall	Mannsnavn	Antall
Aase	6	Abraham	5	Ingeborg	5	Mads	10
Abigaël	4	Adam	6	Ingeborg-Maria	1	Magnus	2
Agnete	2	Albert	1	Inger	4	Martin	1
Ambjør	1	Amund	1	Johanne	15	Mathias	1
Andrine	18	Amund	1	Johanne-Maria	1	Mathies	1
Anne	64	Anders	25	Juliana	1	Michael	1
Anne Carine	1	Andreas	31	Jøran	2	Michel	2
Anne Marie	1	Annon	1	Jørgine	2	Mouritz	1
Anne-Catrine	3	Arne	4	Karen	3	Nicolai	2
Anne-Dorthea	1	Asle	1	Kari	38	Nicolaj	1
Anne-Karine	5	Auden	2	Karine	20	Niels	21
Anne-Kristine	2	Augustinus	1	Kirsti	5	Ole	76
Anne-Maria	11	Baltser	1	Kristi	11	Otter	1
Anne-Math.	1	Bent	7	Kristine	16	Otto	1
Anne-Soph.	1	Broder	1	Larrine	1	Paul	7
Barbro	4	Bernt	7	Larvine	1	Peder	45
Bente-Cat.	1	Casper	2	Leene	1	Petter	2
Berthe	30	Christen	15	Lene	1	Rasmus	1
Berthe-Maria	1	Christian	9	Lispet	6	Simen	1
Catrine	5	Christopher	21	Live	11	Simon	1
Christi	1	Ellef	5	Margrete	4	Svend	8
Christina	5	Erich	7	Malene	12	Syver	1
Christine	4	Erland	1	Maren	22	Søren	9
Dorte	1	Eschild	1	Mari	47	Thore	2
Dorthe	9	Even	18	Maria	19	Tollef	4
Eli	9	Friderich	2	Maria-Magdal	1	Tomas	1
Elisabet	2	Gabriel	2	Marte	1	Tomes	2
Elisabeth	1	Giert	1	Marthe	44	Torkild	1
Ellem-Malene	1	Guldbland	3	Marthe Maria	2	Torsten	4
Ellen	14	Gullich	7	Massi	1	Tron	2
Ellen-Birg	1	Gunder	4	Oline	16	Truels	2
Ellen-Jørgine	1	Gunner	1	Oline	15	Østen	1
Ellen-Karine	2	Guttorm	2	Oline-Maria	1		
Else	5	Haagen	4	Pernille	4		
Fridericha	1	Halvor	2	Petronelle	2		
Giertrud	2	Hans	84	Rachel	3		
Gunnor	1	Hans-Jacob	1	Randi	11		
Coro	3	Helge	1	Rønnau	1		
Grete	2	Helmrich	2	Sara	1		
Gro	1	Henrich	3	Sibilla	1		
Gulbiør	2	Ingebret	11	Sidsel	2		
Guldbiør	1	Isaach	4	Sille	1		
Gulloug	1	Iver	4	Sisi	6		
Gundbiør	1	Jacob	4	Sørine	6		
Gunnild	21	Jens	18	Thale	1		
Gunnild-Mar.	1	Jens-Fridrich	1	Tolline	4		
Gurine	1	Joel	25	Trine	4		
Hanna	1	Johan	2	Uldricha	1		
Helene	5	Johannes	11	Wasti	3		
Helle	5	Jon	2	Wiborg	2		
Helvig	1	Jonas	1	Wilhelmine	2		
Henricha	4	Jørgen	7	Sum navn	107		88
Ingebor	39	Kittil	1	Sum personer	698		642
Ingebor Maria	1	Knud	1				
Ingebor-Krist.	2	Knut	6	Totalt navn	195		
Ingebor-Maria	2	Lars	30	Totalt personer	1340		

GRAMMAFONPLATEN I BYGDESAMLINGEN

I Bygdemagasinet nr. 8 omtalte vi noen av gjenstandene i bygdesamlingen i Kornmagasinet. Vi nevnte blant annet en meget spesiell grammafonplate. Den inneholder en hilsen til det norske folk fra Kong Haakon i London i desember 1942.

Vi fortalte også at vi ikke visste så meget om hvordan platen var blitt til. Derfor sperret vi øynene opp da vi forleden kom over en liten artikkel i boka "Kongen ute og hjemme". Der fortelles det om hvordan Kongen ble mottatt da han ankom BBC for å tale inn hilsenen. Vi synes artikkelen er svært fornuftig, derfor gjengir vi den i sin helhet:

En dag under krigen kom kong Haakon til BBC for å tale inn en plate som siden skulle kringkastes til hjemmefronten. I resepsjonen ble han stoppet av en dame som spurte etter passérseddel. Kongen som var litt tidlig ute, ba henne ringe til den norske avdeling og si at Norges konge ventet ved inngangen. Damen ringte, men lett forvirret som hun nå var, tok hun feil og sa at den danske konge ventet utenfor. Fra den norske avdelingen fikk hun til svar at det umulig kunne være riktig, etter som den danske kongen var i Danmark. Damen ba da avdelingen vente et øyeblikk, så snudde hun seg mot kong Haakon og spurte:

— Hvor var det De sa at De var konge?

Det varte visstnok litt før Kongen, som ellers ikke mangler humoristisk sans, fikk samlet seg til å svare på damens spørsmål. Etterpå moret han seg meget over episoden og bar ikke det ringeste nag til damen i BBC.

— for 10 kroner året —

Kornmagasinet har etter hvert fått meget omtale i Bygdemagasinet's spalter. Denne gangen har vi funnet frem "Skjøte-Kjøpekontrakt" for bygningen, og "Festekontrakt" for grunnen (ca. 1½ mål).

Hjemmelsdokumentene er forskriftsmessig dagbokført hos sorenskriveren i Lier, Røyken og Hurum 19. 11.85. Som vi ser har "Skjøte-Kjøpekontrakt" fått en særlig stilig utforming. Dette dokumentet er ført i pennen av Røyken historielags daværende formann Bernt Bærem Svendsen. Og det er bekreftet at "ordfører Jakob Wahl er over 20 år".

Vi gjengir begge dokumentene -i forminskert utgave-slik at leserne selv kan gjøre seg kjent med eierforholdene.

Ole

----->

KORNMAGASINET

 * GAMMELT ORDTAK: *
 * Den som ikke vil ha aua oppe, må ha pongen *
 * oppe. *

SKJØTE

KJØPEKONTRAKT

DAGBOKFØRT

19.11.85 10465

SØRENSKRIVEREN I
LIER, RØYKEN OG MURUM

Undertegnede Røyken Kommune ved ordfører Jakob Wahl
skjøter og overdrar til Røyken Historielag bygningen Korn-
magasinet som står på eiendommen g. nr. 21, br. nr. 91 i Røyken
kommune uten vederlag.

For beregning av dokumentavgiften settes verdien til kr. 1000,-

Gårdnr. 21, br. nr. 91 bortbygges av Røyken kommune til Røyken
historielag, jevnfør festekontrakt datert 28. februar 1985.

Bygningen overdras på følgende vilkår:

1. Bygningen overdras i den stand den befinner seg uten pengehefter.
2. Røyken Historielag plukker i samråd med kommunale myndig-
heter og Riksantikvaren å foreta restaurering av bygningen
på en slik måte at dens opprinnelige stil beholdes - gjenopp-
rettes. Den utvendige restaurering forutsettes fullført i løpet
av 1985. Innvendig restaurering skal skje så raskt forholdene
tillater det.
3. Den videre bruk av bygningen må skje i samråd med de kommunale
myndigheter.
4. Bortleie av bygningen, eller deler av denne kan ikke skje uten
samtykke av Røyken kommune. Den kan heller ikke overdras
til andre uten kommunens samtykke.
5. Oppløses Røyken Historielag tilfaller bygningen Røyken
kommune uten vederlag.
6. Kjøper betaler omkostningene ved tinglysing av dette dokument.

Røyken, den 28.2.1985

Jakob Wahl
ordfører

Bekreftelsene i dette dokument godtas av oss som kjøper, Røyken, 28.2.1985.

for Røyken Historielag, Bernt Berem Svendsen, formann.

Hvert bekreftes at oppfører Jakob Wahl har undertegnet dette dokument og at han er over 20 år

Bernt Berem Svendsen
Haukeltun

DAGBOKFØRT

19.11.85 10466

SØRENSKRIVEREN I
LIER, RØYKEN OG MURUM

FESTEKONTRAKT

Mellom Røyken kommune v/ordfører Jakob Wahl og Røyken Historielag er
inngått følgende festekontrakt:

1. Røyken kommune bortfester eiendommen gnr. 21, bnr. 91 i Røyken
kommune til Røyken Historielag.
 2. Den påstående bygning er overdratt Røyken Historielag ved kjøpe-
kontrakt/skjøte datert 28.2. 1985.
 3. Festeavgiften settes til kr 10,- pr. år og betales forskuddsvis den
2. januar hvert år.
 4. Festekontrakten gjelder i 50 år fra kontraktens inngåelse, eller
innenfor dette tidsrom så lenge påstående bygning eies av Røyken
Historielag.
 5. Festeren må samtykke i at det trekkes ledninger, telefon og TV-
ledninger over tomten, såvel luftledninger som jordkabel. Likeledes
må festeren samtykke i vann- og kloakkledninger, samt elektriske
kabler som ligger i grunnen, og ledningens eier har rett til å
reparere og etterse disse. Eventuelle skader som påføres i denne
forbindelse er eieren pliktig å erstatte. Ledningene må ikke over-
bygges. Som overbygg regnes også oppfylling i så stor høyde at
reparasjonsarbeider vanskelig gjøres. Heller ikke må ledninger ved
terrengforandring utsettes for skade ved frost.
- Hvor tomten grenser til vei som opparbeides i henhold til gjeldende
reguleringsplan, kan kommunen vederlagsfritt legge de nødvendige
skjærings- og fyllingsskråninger innenfor tomtegrensene.
- Om tomtesteren finner det ønskelig av hensyn til tomtens utnyttelse
å sette opp forsterkninger langs gate/vei, må muren utføres og be-
kostes av tomtesteren. Plan for slike arbeider må godkjennes av
bygningrådet.
- Hvor tomten støter til offentlig vei, påhviler det tomtesteren å
sørge for renhold, opprensning og slått av eventuell skråning og
veigrøft utenfor eiendommen.
6. Når det gjelder eiendommens utnyttelse vises til kjøpekontrakt/skjøte
mellom Røyken kommune og Røyken Historielag vedr. påstående bygning.
 7. Alle omkostninger vedr. denne kontrakt bæres av kjøperen.

Røyken, den 28. 2. 1985.

Røyken historielag
Bernt B. Svendsen
fester

RØYKEN KOMMUNE

Jakob Wahl
bortfester

FJORDBÅTENE:

M/S "HURUM"

M/S "HURUM" tilhører den "unge garde" av rutebåter i røykentrafikk.

Opprinnelig var den bygget som marinebåt da den forlot Meadowside i England i 1945. I 1949 kjøpte skipsreder Alf Mortensen båten og bygde den om til lokalbåt ved Son slip og mekaniske verksted.

M/S "HURUM"
369 brutto reg.tonn
150,1 fot lang
22,1 fot bred
8,1 fot dyp
450 sitteplasser
2 dieselmotorer, 4taks,
hver med 12 cylindre,
totalt 1000 BHK

Den ombygde båten ble malt grønn med gul skorsten. Fjordbuss, ble navnet på denne nye typen rutebåt. Betegnelsen fikk den fordi den i motsetning til sine forgjengere med plysmøbler, var utstyrt med busseter.

M/S "HURUM" gikk på Oslo, Nærnes, Svaberg, Høvik, Åros, Killingholmen, Sætre og Håøya. Noe langt liv fikk den ikke i denne farten. Allerede i 1955 finner vi den i Øresundtrafikk under navnet "Knut Viking". Dette var en av de såkalte "spritrutene".

Heller ikke i denne trafikken ble livet langt.

Tilleg om prestene Holst og Crøger

På annet sted i bladet har vi fortalt om noen gamle notater som lå gjemt i en bygdebok i Nærnes. De var i sin tid nedtegnet av bygdebok-forfatteren Anders Killingstad.

Ett av notatene handler om prestene Holst og Crøger. Vi siterer:

I sine "erindringer" forteller presten Christian Grønvold om sine studentdage i Drammen og hvorledes han ved sin ven Johan Allum, sønn av klokker Allum i Røyken ble kjent med et par av prestene der. Vi lar ham fortelle:

Holst - snedker og smed

"Under mine hyppige søndagsbesøk i Røyken klokkergård besøkte vi gutter også naboene, især de rike og patriarkalske gamle bondefolk på gården Kjekstad og prestegården, hvor den ærverdige Christian Holst, der ligesom faderen før ham hadde vært prest i 50 år hver. Det var en høi mager mann med et patriarkalsk ytre, både lærd og praktisk, en dyktig smed og snedker, høiaktet og respektet av gamle og unge.

Crøger hos kongen

Johannes Crøger

Hans ettermand ble den forrige prest i Hitterdal Crøger, tidligere prest i Fredriksværn, hvor han som enkemann friede til min da unge og yndige moder; der måtte avslå hans tilbud. Jeg hørte denne mand da han antagelig 73-75 år prædikede. Han var svak tilfods og måtte sitte på en krakk på prædikestolen med sin store kobbersnudsåse ved siden som han under prædikenens hyppige pauser flittig benyttede og med indblanden i sin tale av forskjellige pudsige uvedkommende, men ikke uvittige anekdoter, og sluttede en gang sin bøn for kongehuset således: "Gud velsigne kongen og dronningen, og hele det øvrige slenget vil vi slå en konvolut om og bede Vår Herre bevare dem allesammen".

Det var den samme Crøger, som efter en audiens hos Carl Johan for fra Hitterdal at søge Røyken, nogen dager etter ble indbudet til taffels til kongen. Han hadde funnet ham kvikk og original. Han svarte ordonantsen: "Sig kongen at jeg ikke kan komme imorgen, thi jeg er buden til en anden god ven." Kongen skal ha leet hjertelig, da han fikk høre svaret, indvilgede hans begjæring og utnevnte ham til prest i Røyken.

Crøger fandtes druknet i en i prestegårdens nærhet liggende karudsedam, hvor man antok han frivillig, men jeg tror det ikke, hadde søkt og funnet sin død."

Etter sogneprest Christian Grønvolds "Mit liv i årene etter 1814" -- 1927 A.K.

* BYGDEMAGASINET utkommer ca. 3 ganger i året *
* og sendes gratis til alle medlemmer. *

Søndagsarbeid

I gamle dager var det liksom en selvfølge at man ikke utførte mer enn det høyst nødvendige av arbeide på søndager. Stort sett er det vel slik også idag, men synet på helligdagen er blitt noe endret etter hvert. Ikke minst kom dette til uttrykk i årene etter siste verdenskrig. Den gang var det et skrikende behov for alt, ikke minst boliger. Men dugnarsinnsatsen blomstret og egeninnsatsen var på topp.

Slik var det også da boligfeltet Prestegårdsjordet i Røyken ble bygd fra midten av 1950-tallet og utover. Så var det en søndag det skulle være messe i Røyken kirke. Sognepresten tok prestekjolen på, og med sin bok under armen spaserte han de få hundre metrene fra prestegården til kirken. Boligbyggingen var startet på Prestegårdsjordet og en vordende huseier var i fullt arbeid i tomte si like ved veien. Presten så betenkt bort på husbyggeren - tenk å arbeide på en søndag - Først gikk han forbi, men han betenkte seg, snudde og gikk bort til byggetomta. Han hilste på husbyggeren og sa nølende: "Så, De arbeider idag, ser jeg". Ja, svarte husbyggeren og fortsatte, " du skal på jobben du også, ser jeg".

Bygdemagasinet utgivelse

Det er planlagt å gi ut Bygdemagasinet tre ganger i året, i januar, mai og september.

Klargjøring av bladet samt trykking tar noe tid. Derfor må stoff og annonser være kommet til redaksjonen senest den 20. i måneden før utgivelsesmåneden.

NYE MEDLEMMER

Siden årsskifte har disse meldt seg inn i Røyken historielag:
 Villy Aund, c/o C. Isager, Børønningen 7, 3472 Dalbø
 Knut Berger, Bergerveien 15, 3470 Slemmestad
 Åse Bjørnstad, Spikkestadv. 78, 3440 Røyken
 Harris Frølich, Gartnerv. 4, 3478 Nærnes
 Walther Haugan, Sundbyv., 3478 Nærnes
 Bengt Olsen, Furutoppv. 15, 3440 Røyken
 Svein Pettersen, Gruvev. 7A, 3478 Nærnes
 Kristian Steffensen, Kjekstadv. 3, 3440 Røyken
 Signe Vadseth, Gartnerv. 43, 3478 Nærnes
 Hans Wear, Wearv. 4, 3440 Røyken

Vi ønsker dere alle hjertelig velkomne som medlemmer i Røyken historielag.

Ole

HAR DU SPØRSMÅL OM STØPING MED BETONG?

Norcem Betong gir deg all den informasjon og assistanse du måtte ønske i såle, grunnmur og dekke.

**NORCEM
BETONG**

Slemmestad Ferdigbetong.
 Sand og Pukk
 85.14.70